

## Explaining the Professional Competencies of Teachers of Mentally Retarded Students in Iran's Educational System

Mandana Faraji<sup>1</sup>, Mahdi Davae<sup>2</sup>, Mahshid Izadi<sup>3</sup>

Received: 18 . 4 . 2023 Revised: 25 . 6 . 2023  
Accepted: 11 . 11 . 2023

### Abstract

The present study was conducted with the aim of explaining the professional competences of teachers of students with intellectual disabilities in Iran's educational system. The research method is according to the purpose, applied according to the type of data, qualitative according to the time of data collection, cross-sectional and according to the method of data collection and research method, metasynthesis and analysis of interview texts. The statistical population of the research in the metacomposite section includes scientific documents and documents, including specialized books, conducted research, theses, articles taken from internal databases from 1391 to 1402 and external from 2006 to 2023 in the field of professional competencies of teachers of students with intellectual disabilities in the Iranian education system. And the text analysis section of the interview included academic (faculty members) and organizational (relevant officials) experts, whose samples were selected using a targeted non-probability method based on the saturation principle of 25 people based on the sample size. The tool used was a semi-structured interview. The method of data analysis was thematic analysis. The validity of the systematic literature review of the 27-item checklist based on the prism model and the reliability of Cohen's kappa coefficient; Also, for the validity and reliability of the analysis of interview texts, accuracy-reliability; credit; trustworthiness; transferability (external validity); Verifiability was applied. Data analysis, thematic analysis (basic, organizing and comprehensive themes) was done with Maxqda software. Findings: It showed that the professional competencies of teachers of students with intellectual disabilities in Iran's exceptional education system had two general and specialized dimensions, which included the components of good-naturedness, flexibility and adaptability, reliable work commitment, possible activism from the general dimension, and the component The comprehensive professional knowledge of the psychology of students with intellectual disabilities, intelligent action, technical knowledge and professional development, educational design and development, educational planning, management and educational evaluation were specialized.

**Key words:** *professional competence, intellectually disabled students, Special education teacher*

1. PhD Candidate of Curriculum planning of educational sciences Central Tehran Branch Islamic Azad University, Tehran Iran.
2. **Corresponding author:** Assistan professor, Faculty member of Department of Counseling and Education, Central Tehran Branch Islamic Azad University. **Email:** davaee@yahoo.com
3. Assistan professor, Faculty member of Department of Counseling and Education, Central Tehran Branch Islamic Azad University

## تبیین شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دانش‌آموزان دارای کم‌توانی ذهنی در نظام آموزش و پرورش ایران

ماندانا فرجی<sup>۱</sup>، مهدی دوایی<sup>۲</sup>، مهشید ایزدی<sup>۳</sup>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱/۲۹ تجدید نظر: ۱۴۰۲/۴/۴  
پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۸/۲۰

### چکیده

**هدف:** پژوهش حاضر با هدف تبیین شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دانش‌آموزان دارای کم‌توانی ذهنی در نظام آموزش و پرورش ایران انجام شد. **روش:** این پژوهش برحسب هدف، کاربردی برحسب نوع داده، کیفی برحسب زمان گردآوری داده، مقطعی و برحسب روش گردآوری داده‌ها و روش پژوهش، فراترکیب و تحلیل متون مصاحبه است. جامعه آماری پژوهش در بخش فراترکیب شامل اسناد و مدارک علمی شامل کتاب‌های تخصصی، پژوهش‌های انجام‌شده، پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های برگرفته از پایگاه‌های داده داخل از سال ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۲ و خارج از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۳ در زمینه شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی در نظام آموزش و پرورش ایران و بخش تحلیل متون مصاحبه شامل خبرگان دانشگاهی (اعضای هیأت‌علمی) و سازمانی (مسئولان مربوط) بود که نمونه‌ها با روش غیراحتمالی هدفمند براساس اصل اشباع بیست‌وپنج نفر براساس حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار استفاده‌شده مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: تحلیل مضمون و روایی بخش مرور سیستماتیک ادبیات سیاهه بیست‌وهفت موردی براساس مدل پریزما و پایایی ضریب کاپای کوهن؛ برای روایی و پایایی تحلیل متون مصاحبه دقت - موثوق بودن؛ اعتبار؛ قابلیت اعتماد؛ انتقال‌پذیری و تأییدپذیری به کار گرفته شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها، تحلیل مضمون با نرم‌افزار MAXQDA انجام شد. **یافته‌ها:** نشان داد که شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی در نظام آموزش و پرورش استثنایی ایران دو بعد عمومی و تخصصی دارد که مؤلفه‌های خوش‌خلقی، انعطاف و سازگاری، تعهد کاری معتمدبودن، کنشگری احتمالی از بعد عمومی و مؤلفه‌های دانش جامع حرفه‌ای روان‌شناسی دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی، عمل هوشمندانه، دانش فنی و توسعه حرفه‌ای، طراحی و توسعه آموزشی، برنامه‌ریزی آموزشی، مدیریت و ارزشیابی آموزشی از بعد تخصصی بود.

**واژه‌های کلیدی:** *شایستگی حرفه‌ای، دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، معلمان آموزش ویژه.*

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. **نویسنده مسئول:** استادیار، گروه مشاوره و تربیت دانشکده روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۳. استادیار، گروه مشاوره و تربیت دانشکده روانشناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

## مقدمه

نظام تعلیم و تربیت یکی از بسترهای مناسب برای رویارویی مؤثر در چالش های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، علمی و اخلاقی است که اساسی ترین مؤلفه آن معلم است، به جرأت می توان گفت هیچ تعلیم و تربیتی نمی تواند فراتر از سطح توان معلمان خود پیشرفت کند (آیزنر، ۲۰۰۵). یکی از راه حل های نوین که در چند سال گذشته بیشتر مورد توجه برنامه ریزان قرار گرفته و کارهای زیربنایی آن تا حدود زیادی انجام شده است، شایستگی های حرفه ای معلمان است (بابائی و همکاران، ۱۳۹۹).

شایستگی در شغل معلمی به طور کلی توانمندسازی معلمان در دانش، مهارت بخشی و داشتن عملکرد موفق است. در گروه شاغل در نظام تعلیم و تربیت کشور معلمان با گروه دانش آموزان با کم توانی ذهنی کار می کنند که به آنها معلمان آموزش استثنایی یا آموزش ویژه گفته می شود، شایستگی و صلاحیت این گروه جدا از سایر معلمان نیست و هم زمان در سیستم های آموزشی سراسر جهان میل مشترکی برای شناسایی ویژگی های معلمان خوب و گسترش آنان به وجود آمده است (مردابی و هراوان، ۲۰۱۸). کم توانی ذهنی یکی از زیرشاخه های گروه های کودکان با اختلال های رشدی ذهنی است که این اختلال ذهنی در دوران کودکی روی می دهد، هوش کودکان گروه کم توان ذهنی چند هوش بهر یا چند انحراف استاندارد کمتر از میانگین هفتاد هستند و دچار اختلال در مهارت های انطباقی بوده که نیازمند آموزش های ویژه می باشند (تیماتین، ۲۰۲۲). از این رو برای آموزش دانش آموزان این گروه، نیاز به شناخت بیشتر در حوزه ویژگی های روان شناختی، افزایش فناوری های نوین و مناسب سازی های تخصصی وجود دارد. برای ورود به سیستم آموزشی، این گروه کودکان

همانند سایر دانش آموزان با سنجش رسمی در کشور به عنوان دانش آموز به نظام آموزش رسمی کشور وارد می شوند. در موارد زیادی دانش آموز با تشخیص گروه تخصصی در مدرسه به مدارس عمومی هدایت می شود. به هر حال دانش آموزان با کم توانی ذهنی در هر جایگاه آموزشی به معلمان با صلاحیت و دانش حرفه ای نیاز دارند که بتوانند دانش آموزان را برای دستیابی به پتانسیل کامل خود در راهبردهای آموزشی و تخصصی حمایت کنند (دادا کویی و همکاران، ۲۰۲۲).

یکی از مباحث مهم در برنامه ریزی های درسی این گروه دانش آموزی، رسیدن به اهداف آموزشی است، زیرا با توجه به موقعیت روان شناختی دانش آموز در بسیاری از موارد رسیدن به اهداف آموزشی و پیشرفت تحصیلی صورت نمی گیرد که یکی از دلایل آن می تواند شناخت نداشتن معلم از شرایط ویژه روان شناختی و جسمانی دانش آموزان کم توانی ذهنی باشد که برای این امر نیاز است معلم به نوعی دانش تخصصی برای آموزش ویژه داشته باشد و اگر معلم آگاهی کافی نداشته باشد، در کار پیشرفت نمی کند و پیامد آن می تواند فرسودگی شغلی و ترک تحصیل دانش آموز باشد (سرینیواسان و همکاران، ۲۰۱۱). بنابراین وجود معیارهای آموزشی و نقشه ای روشن می تواند در حیطه شایستگی ها به معلم در آموزش کمک کند (گجندران، ۲۰۱۳). برای ارتقای آموزشی و حرفه ای معلمان دانش آموزان با کم توانی ذهنی علاوه بر آموزش های دانشگاهی نیاز به یک فرایند مشخص آموزشی و مهارتی در زمینه هایی مانند مهارت های آموزشی، مداخله ها به هنگام آموزشی و فناوری های هوشمندانه و دانش علمی و دانستن قوانین مدنی در آموزش ویژه وجود دارد که با نام شایستگی های حرفه ای معرفی می شود. این فرایند یک نقشه راه در

برنامه‌ریزی‌های عمومی و تخصصی با رویکرد معیار ملی و جهانی است که بیشتر براساس نیازهای شغلی و جامعه مخاطب پایه‌گذاری می‌شود (فرجی و همکاران، ۲۰۲۳). رویکردهای تخصصی و عمومی درمجموع شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دانش‌آموزان با کم‌توانی هستند که در پاسخ به این سؤال مطرح می‌شود که شایستگی‌های معلمان دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی کدامند؟

به‌طور معمول دو تعریف مرتبط در زمینه شایستگی‌ها ارائه می‌شود، اولی نشانگر توانایی یک فرد در انجام کارهای مرتبط به شغل به‌گونه‌ای اثربخش بوده و دومی آنچه یک فرد برای عملکرد اثربخش نیاز دارد. این دو تعریف خیلی به یکدیگر نزدیک، اما متفاوت‌اند. دومی دربردارنده چیزی است که برای موفقیت در یک شغل لازم است درحالی‌که اولی با آنچه یک فرد به‌عنوان یک کار مهم در شغل خود انجام می‌دهد، ارتباط دارد که معنای دوم معنای واقعی صلاحیت است (نجفی و همکاران، ۱۳۹۷).

به‌صراحت می‌توان گفت هر شغلی به شایستگی‌های خاص نیاز دارد که سبب موفقیت فردی و سازمانی خواهد شد. برخلاف صلاحیت‌های رفتاری، صلاحیت‌های عملکردی مختص بخش یا شغلی خاص است. این صلاحیت‌ها بر دانش موضوعی، دانش فنی و سایر عوامل مرتبط بر یک شغل تمرکز دارند که نمونه‌هایی از صلاحیت عملکردی هستند (استک و شیله، ۲۰۲۱).

با توجه به نقش‌های متفاوت افراد در مشاغل، رهبری الهام‌بخش، برنامه‌ریزی راهبردی، آینده‌نگری، تصمیم‌گیری سریع، پاسخگویی، مدیریت منابع، تأثیر و نفوذ، مهارت‌های ارتباطی از جمله نمونه‌های صلاحیت رهبری هستند. صلاحیت‌های رفتاری، عملکردی و رهبری به‌عنوان دسته‌بندی اصلی

شایستگی‌های حرفه‌ای مطرح می‌شوند (آبوا و همکاران، ۲۰۲۰). برهمن‌اساس در نظام تعلیم و تربیت کشور با توجه به نقش فردی، اجتماعی و رهبری معلمان نیاز به ارتقای شایستگی‌های خاص شغلی معلمان وجود دارد که بنا بر این اصل سند تحول بنیادین به‌عنوان نقشه راه برای دستیابی به شایستگی‌ها، ارتقا و پیشرفت در حیطه‌های شایستگی‌های عمومی، تخصصی و حرفه‌ای در سه حیطه شناختی، عاطفی و مهارتی طبقه‌بندی و عملیاتی می‌شود (رحیمی بردجانی، ۱۳۹۹). به‌این‌ترتیب معلمان آموزش ویژه نیز جدا از سایر معلمان نیستند و همانند سایر همکاران باید در هر سه حیطه نامبرده براساس سند تحول متخصص باشند، اما بنابر شرایط دانش‌آموزان نیاز است که به شرایط روان‌شناختی و جسمانی دانش‌آموزان آگاهی کامل داشته باشند و برای آموزش مهارت بیشتری کسب کنند.

در حوزه شایستگی‌های معلمان در نظام تعلیم و تربیت کشور، از اولین ویژگی‌هایی که باید در یک معلم مؤثر و کارآمد در آموزش ویژه جستجو کرد، ویژگی‌های شخصیتی معلم است زیرا دانش‌آموز کم‌توانی ذهنی با توجه به شرایط روان‌شناختی ویژه و محدودیت‌های چشمگیر در کارکردهای ذهنی و رفتار سازشی با همسالان خود متفاوت هستند (همتی و همکاران، ۱۳۹۴). از این‌رو معلم در ارتقای این نیازها می‌تواند با همدلی، گوش‌دادن با تمرکز و علاقه به حرف دانش‌آموزان، درک دغدغه‌ها و سؤال‌های دانش‌آموزان، انصاف‌داشتن در برابر تمام شاگردان و احترام به آنان موفق باشد (دهقان منشادی و همکاران، ۱۳۹۴).

صلاحیت اجتماعی و رفتاری از شایستگی‌های دیگر معلمان شاغل در آموزش ویژه است و شامل توانایی

جدیت بپذیرند، بسیار قابل تأمل است، زیرا قدرت فراگیری مهارت‌ها در فراگیران مختلف متفاوت است. از این رو نیاز است شرایط روان‌شناختی دانش‌آموز به‌عنوان یادگیرنده در اولویت برنامه‌های آموزشی باشد (مک مولا، ۲۰۲۲). به این ترتیب معلم در فرایند یادگیری برای بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموز با کم‌توانی ذهنی باید قادر به استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی و مناسب‌سازی در آموزش باشد. توانایی معلم در برآوردن نیازها و مطالبات حرفه تدریس به میزان کافی با برخورداری از خودکارآمدی، خودرهبری، خودتنظیمی و مجموعه‌ای یکپارچه از دانش و مهارت برای آموزش ارتباط دارد به طوری که این مجموعه در عملکرد و بازتاب معلم تجلی پیدا می‌کند (کاکیر و آیدین گونگور، ۲۰۲۲).

#### روش

روش این پژوهش برحسب هدف کاربردی، برحسب نوع داده کیفی، برحسب زمان گردآوری داده مقطعی و برحسب روش گردآوری داده‌ها و روش پژوهش فراترکیب با به‌کارگیری تحلیل متون مصاحبه می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل سند کاوی اسناد و مدارک علمی و مصاحبه خبرگان بود. درخصوص فراترکیب یا سنتز پژوهی منظور از مرور نظام‌مند، مطالعه بسیار دقیق آثار علمی موجود در رابطه با یک موضوع علمی خاص است که شامل جستجو، شناسایی، انتخاب و ترکیب ادبیات و پیشینه است. در قسمت مصاحبه در این پژوهش از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و براساس سه سؤال برگرفته از موضوع و اهداف پژوهش با خبرگان استفاده شد. پژوهشگر در مصاحبه بیست‌وشش و بیست‌وهفت دریافت که کد جدیدی به کدهای قبلی اضافه نشد. بنابراین فرایند مصاحبه را با مصاحبه‌شونده بعدی ادامه نداد. در زمان مصاحبه به جمع‌آوری نظرات در مورد شایستگی‌های

برقراری ارتباط و تعامل مؤثر است. تعامل با دانش-آموزان کم‌توانی ذهنی نیاز به دانستن استلزامات خاصی دارد، زیرا کلاس‌های درس دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی با سایر کلاس‌ها متفاوت است، اداره کردن چنین کلاس‌هایی ساده نیست و اغلب با موارد پیش‌بینی‌نشده زیادی توأم است. جلب توجه و انگیزه این دانش‌آموزان و درگیر نگه‌داشتن آنها با موضوع درس گاهی بسیار دشوار می‌شود زود خسته شدن، تمرکزناشتن و تحمل کم، به‌هم‌ریختگی، پرخاش، کندی انجام فعالیت، ناراحتی، افسردگی و یا مقاومت برای شروع کار گروهی از اتفاق‌های رایج کلاس‌های آموزش ویژه است (عسکری متین و کیانی، ۱۳۹۷). از این رو معلمان دانش‌آموزان کم‌توانی ذهنی باید قادر به مناسب‌سازی‌های منابع، مواد آموزشی، رسانه‌ها و فناوری‌های نوین، روش‌های تدریس مناسب‌سازی‌شده، مدیریت کلاس و طراحی‌های آموزشی باشند.

معلمان دانش‌آموزان باید قادر به اجرای راهبردهای آموزشی، یادگیری و به‌کارگیری تلفیقی از آنها در موقعیت‌های متناسب باشند و بتوانند در قالب شایستگی‌های حرفه‌ای فعالیت و مشارکت دانش‌آموزان را تقویت و آسان کنند. در صورت لزوم برنامه‌های آموزشی انفرادی را طراحی کنند و آموزش را با هنر و خلاقیت، بازی و قصه‌گویی و تقویت مهارت‌های کلامی برای روشن کردن و جانداختن فرایندهای علمی اجرا کنند (زارعی زوارکی، ۱۳۹۸). در بحث شایستگی‌های مهارتی و تخصصی، فن‌های آموزشی که به‌صورت نظام‌مند و علمی طراحی شده و برمبنای چارچوب صلاحیت‌های ملی عرضه می‌شوند، امری پسندیده و منطقی به حساب می‌آیند. بررسی‌های انجام‌شده نشان می‌دهد میزانی که یادگیرنده می‌تواند این چنین روش‌هایی را با علاقه و

سازمان‌دهنده و مضامین سازمان‌دهنده به مضامین فراگیر تبدیل می‌شوند و در نهایت شایستگی‌های معلمان دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی تبیین شد.

#### یافته‌ها

یافته‌های پژوهش از راه استخراج کدگذاری‌های استخراج‌شده از مرور نظام‌مند و خبرگان به صورت جدول ۱ انجام شد.

حرفه‌ای معلمان دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی در نظام آموزش و پرورش ایران پرداخته شد و عوامل اصلی بررسی و نهایی شد.

روایی بخش مرور سیستماتیک ادبیات سیاهه ۲۷ موردی براساس مدل پرزما و پایایی آن ضریب کاپای کوهن به کار گرفته شد که در آن تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق تحلیل مضمون (مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر) با نرم‌افزار Maxqda انجام شد. در تحلیل مضمون مضامین پایه به مضامین

جدول ۱ کدگذاری‌های استخراج‌شده از مرور نظام‌مند ادبیات

سازه	بعد	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
عمومی		انعطاف و سازگاری	سازگاری شغلی
		کنشگری اجتماعی	آشتی‌جویی
		توان مدیریت روابط	آگاهی از پیشینه دانش‌آموزان
تخصصی		دانش جامع حرفه‌ای	دانش روان‌شناختی
		روان‌شناسی دانش‌آموزان استثنایی	دانش فناوری
		عمل هوشمندانه	مدیریت هوشمندانه
		ار تباط‌گیری هوشمندانه	اطلاع‌رسانی هوشمندانه
		دانش فنی و توسعه حرفه‌ای	تجربه‌های عملی
		مشارکت	تغییر نام
		طراحی و توسعه آموزشی	مناسب‌سازی
		توسعه	توسعه
		برنامه‌ریزی آموزشی	مناسب‌سازی
			تطبيق
			مداخله
			راهبرد
			پداگوژی

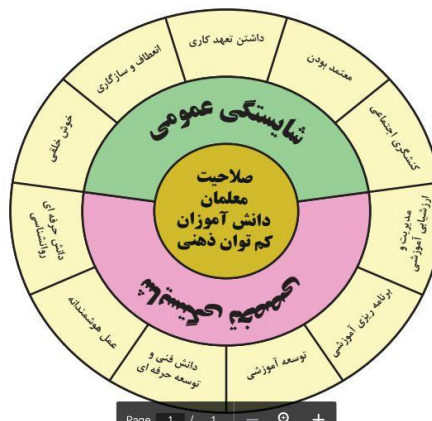
شناسایی حرفه‌ای معلمان سازمان‌دهنده در نظام آموزش و پرورش ایران

جدول ۲ کدگذاری‌های استخراج‌شده از مصاحبه با خبرگان

سازه	بعد	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
شایستگی فعلی آسان توان ذهنی در	عمومی	خوش‌خلقی	شکیبایی
			مهرورزی
			سعه‌صدر

کلام نیک	
خوش بینی	
دلسوزی	
تکریم و احترام	
تعهد سازمانی	تعهد کاری
مسئولیت پذیری	
وجدان کاری	
مطالبه گر بودن	
تقویت خوداتکایی دانش آموزان	
رازداری	معتمد بودن
قابلیت اعتماد	
یادگیری مداوم	دانش فنی و توسعه حرفه ای
تجربه های عملی	
مداخله های بهنگام	طراحی آموزشی
تحلیل	
تطبیق	
مناسب سازی	برنامه ریزی آموزشی
تعدیل	
تطبیق	
هدایت	
مدیریت	
ارزشیابی	مدیریت و ارزشیابی آموزشی

از تلفیق کدهای حاصل از فراترکیب (سنتز) و مصاحبه با خبرگان با پیدا کردن کدهای مشترک و متفاوت الگوی زیر ارائه می شود (شکل ۱).



شکل ۱ تلفیق کدهای حاصل از مرحله فراترکیب و مصاحبه با خبرگان برای شناسایی ابعاد شایستگی های حرفه ای معلمان دانش آموزان با کم توانی ذهنی در نظام آموزش و پرورش ایران به صورت مدلی الگوی زیر نشان داده شد

## نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر یافته‌ها نشان داد که شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی در نظام آموزش و پرورش ایران دارای دو بعد عمومی و تخصصی با مؤلفه‌های خوش‌خلقی، انعطاف و سازگاری، تعهد کاری، معتمدبودن و کنشگری اجتماعی از بعد عمومی و مؤلفه‌های دانش جامع حرفه‌ای روان‌شناسی، عمل‌هوشمندانه، دانش فنی و توسعه حرفه‌ای، طراحی و توسعه آموزشی، برنامه‌ریزی آموزشی، مدیریت و ارزشیابی آموزشی از بعد تخصصی بود. در تبیین مؤلفه خوش‌خلقی و معتمدبودن می‌توان گفت که خوش‌خلقی به معنای داشتن روحیه و روابط مثبت با دانش‌آموزان است. خوش‌خلقی در معلمان باعث ایجاد ارتباط قوی و صمیمی با دانش‌آموزان می‌شود. مؤلفه معتمدبودن به تأکید بر اعتماد و اطمینان معلمان در قابلیت خود و شایستگی‌های حرفه‌ای در ارائه آموزش و پرورش برای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی اشاره دارد. در تبیین مؤلفه انعطاف و سازگاری تأکید بر توانایی معلمان در تطبیق و تغییر روش‌ها و راهبردهای آموزشی خود با نیازها و خصوصیات دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی اشاره شده که براین اساس معلمان باید قادر باشند برنامه‌های آموزشی خود را متناسب با نیازها و خصوصیات دانش‌آموزان تغییر داده و به شکلی انعطاف‌پذیر به آنها نزدیک شوند زیرا نقش مهمی در بهبود فرایند آموزش و پرورش آنها دارد انعطاف و سازگاری به تأکید بر تطبیق معلمان با تغییرات و نوآوری‌ها در حوزه آموزش و پرورش اشاره دارد. در تبیین مؤلفه کنشگری اجتماعی می‌توان گفت که تحقق شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در ارائه آموزش و پرورش برای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی

نیازمند همکاری و تعامل فعال با دیگران است. معلمان باید قادر باشند حقوق دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی را بدانند و در به‌دست‌آوردن آن بکوشند. در هر حال کنشگری باعث شناخت نیازها و خصوصیات دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و درک بهتر وی در برنامه‌های آموزشی مناسب است (محمدی و خرسندی، ۱۳۹۸). در مؤلفه دانش جامع حرفه‌ای راهکارهای مناسب برای حل مشکلات، بهبود عملکرد و توانایی‌های دانش‌آموزان در آسان‌سازی آموزش است. معلمان باید بتوانند با استفاده از این دانش جامع، نیازها و مشکلات دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی را شناسایی کرده و راهکارهای مناسب برای حل این مشکلات را ارائه کنند که شامل مفاهیم و تئوری‌های مختلف در زمینه روان‌شناسی تربیتی، روش‌های تشخیص و ارزیابی نیازها و مشکلات روانی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، راهکارهای تربیتی و روان‌درمانی و روش‌های مختلف برای بهبود عملکرد و توانایی است. در تبیین مؤلفه عمل‌هوشمندانه می‌توان گفت عمل‌هوشمندانه به معلمان کمک می‌کند تا به شکلی حرفه‌ای و مؤثر در آموزش و پرورش دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی عمل کنند. این عمل به معلمان کمک می‌کند تا با توجه به نیازها و قابلیت‌های هر دانش‌آموز، راهبردهای مناسب را انتخاب کنند و به شکلی هوشمندانه در آموزش و پرورش دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی عمل کنند. در تبیین مؤلفه دانش فنی و توسعه حرفه‌ای می‌توان گفت که مؤلفه دانش فنی و توسعه، به مجموعه اطلاعات و مهارت‌های تخصصی و فنی اشاره دارد که معلمان نیاز دارند تا بتوانند به‌طور مؤثر و کارآمد در آموزش و پرورش دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی فعالیت کنند. این مؤلفه شامل دانش‌های تخصصی درباره روش‌های آموزش و پرورش خاص،

ارزشیابی شامل اندازه‌گیری و ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان، ارزیابی برنامه‌های آموزشی و پرورشی، ارزیابی روش‌های آموزشی و ارتباطی و ارزیابی عملکرد خود معلمان است. در این راستا با توجه به یافته‌های پژوهش، نتایج این پژوهش با پژوهش‌های اکیب و همکاران (۲۰۲۱)، عبدضاکوا و سالاموا (۲۰۲۳)، پوشنه و همکاران (۲۰۲۳) همخوانی دارد. بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود یک سامانه ارزیابی عملکرد برای معلمان کودکان کم‌توان ذهنی در سطح کشور طراحی شود. این سامانه باید شامل ارزیابی عملکرد معلمان در اجرای برنامه‌های آموزشی، تدریس و ارتباط با دانش‌آموزان و همکاران باشد. این ارزیابی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای بهبود شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان استفاده شود. همچنین پیشنهاد می‌شود در آزمون‌ها و مصاحبه‌های جذب معلمان خارج از دانشگاه فرهنگیان مصاحبه‌هایی با اولویت مؤلفه‌های تخصصی انجام شود.

#### منابع

- Abbu, H., Mugge, P., Gudergan, G., & Kwiatkowski, A. (2020). Digital leadership-character and competency differentiates digitally mature organizations. In 2020 IEEE International Conference on Engineering and Innovation (ICE/ITMC) (pp. 1-9). IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICE%2FITMC49519.2020.9198576>
- Abdrazakova, N., & Salamova, F. (2023). to Interest Mentally Retarded Children Lessons. *European Journal of Pedagogical Initiatives and Educational Practices*, 1(2), 223-225. ACER. (2018). *Principal Performance Improvement Tool*. Australian Council for Educational Research. [www.acer.org/ppi](http://www.acer.org/ppi). <https://doi.org/10.1017/S0813483900003557>
- Akib, I., Husniati, A., Kusumah, F., Kristiawati, K., & Fayanto, S. (2022). Thinking Processes of Mentally retarded: Students Disabled at Junior High School in Solving Fractions Problems. *AL-ISHLAH: Jurnal*

رویکردهای معرفت‌شناسی، روش‌های تشخیص، ارزیابی توانمندی‌ها و نیازهای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و همچنین مفاهیم و اصول روان‌شناسی مرتبط با این گروه از دانش‌آموزان است. در تبیین مؤلفه طراحی و توسعه آموزشی می‌توان گفت مؤلفه طراحی و توسعه آموزشی، به مجموعه اصول، رویکردها، و فعالیت‌های مرتبط با طراحی و توسعه برنامه‌های آموزشی برای این گروه از دانش‌آموزان اشاره دارد. طراحی و توسعه آموزشی در این مؤلفه شامل مراحل مختلفی است که معلمان برای آموزش و پرورش بهینه دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی باید طی کنند. این شامل شناخت نیازها و ویژگی‌های این گروه از دانش‌آموزان، تعیین اهداف آموزشی متناسب با نیازها و توانمندی‌های آنها، طراحی و تدوین محتوا و فعالیت‌های آموزشی برای رسیدن به اهداف مشخص شده و ارزیابی و بازنگری مداوم برنامه‌های آموزشی براساس بازخورد و نتایج حاصل از فرایند آموزش می‌باشد (نجفی و همکاران، ۱۳۹۷). در تبیین مؤلفه برنامه‌ریزی می‌توان اینگونه بیان کرد، برنامه‌ریزی شامل شناخت نیازها و ویژگی‌های این گروه از دانش‌آموزان، تعیین اهداف و محتوای آموزشی مناسب، تدوین روش‌ها و رویکردهای آموزشی متناسب با نیازها و توانمندی‌های همراه برنامه‌ریزی فعالیت‌های آموزشی و زمان‌بندی آنها است. همچنین در این مؤلفه نیاز به استفاده از رویکردها و روش‌های خاص در برنامه‌ریزی آموزشی برای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی نیز تأکید شده است (رحیمی پردنجانی و همکاران، ۱۳۹۹). در تبیین مؤلفه مدیریت و ارزشیابی می‌توان گفت استفاده از ابزارها و روش‌های مناسب به معلمان کمک می‌کند تا از عملکرد خود آگاه شوند و اقدام‌های بهبودی را برای بهبود آموزش و پرورش این دسته از دانش‌آموزان اتخاذ کنند.

- 101509<https://doi.org/10.1016/j.algal.2019.101509>
- Gajendran, N. (2020). The leadership roles of Saudi special education teachers from their own perspectives. *Indian Journal of Science and Technology*, 13(25), 2520-2528.<https://doi.org/10.17485/IJST/v13i25.110>
- Garavand, F., Rouhi, M., Razavi, S. H., Cacciotti, I., & Mohammadi, R. (2017). Improving the integrity of natural biopolymer films used in food packaging by crosslinking approach: A review. *International Journal of Biological Macromolecules*, 104, 687-707.<https://doi.org/10.1016/j.algal.2019.101509>
- Garavand, F., Rouhi, M., Razavi, S. H., Cacciotti, I., & Mohammadi, R. (2017). Improving the integrity of natural biopolymer films used in food packaging by crosslinking approach: A review. *International Journal of Biological Macromolecules*, 104, 687-707.<https://doi.org/10.2478/jtes-2018-0007>. Corpus ID: 59127124
- Gholami, K., Salehi Omran, E., Izadi, S., & Saffar Heidari, H. (2019). Developing a Standard Model of Teachers' Professional Competence on the Basis of High Level Documents in Iran. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 2(2), 44-59.  
<https://doi.org/10.22034/jsfc.2021.107379>
- Kohandel, M., Abdanan Mehdizadeh, M., Bostani, Q., & Ahmadasab, F. (سال چاپ ذکر شود؟...). Analysis of Lexical Semantics of the Story of Iblis in similar stories of the Holy Quran with a contextual approach. *Linguistic Research in the Holy Quran*, 10(2), 77-92.  
<https://doi.org/10.22108/nrgs.2021.127670.1631>
- Koster, B., Brekelmans, M., Korthagen, F., & Wubbels, T. (2005). Quality requirements for teacher educators. *Teaching and Teacher Education*, 21(2), 157-176.<https://doi.org/10.1016/j.tate.2004.11.003>.
- Mardapi, D., & Herawan, T. (2018). Assessing Teacher Competence and Its Follow-Up to Support Professional Development Sustainability. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 20(1), 106-123.:  
<https://doi.org/10.2478/jtes-2018-0007>
- McMullen, J., Arakawa, N., Anderson, C., Pattison, L., & McGrath, S. (2022). A systematic review of contemporary competency-based education and training for pharmacy practitioners and students. *Research in Social and Administrative Pharmacy*.  
<https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2022.09.013>.
- Pendidikan, 14(2), 2185-2196.  
<https://doi.org/10.35445/alishlah.v14i2.1773>
- Babaei, A., & Schiele, G. (2019). Physical unclonable functions in the internet of things: State of the art and open challenges. *Sensors*, 19(14), 3208.  
<https://doi.org/10.3390/s19143208>
- Boon, C., Den Hartog, D. N., & Lepak, D. P. (2019). A Systematic Review of Human Resource Management Systems and Their Measurement. *Journal of Management*, 45(6), 2498-2537.  
<https://doi.org/10.1177/0149206318818718>
- Bradley, S., & Price, N. (2021). Critical thinking: Proven strategies to improve decision making skills, increase intuition and think smarter. Create Space Independent Pub.  
<https://doi.org/10.1177/0149206318818718>
- Çakır, Ç., & Aydın Güngör, T. (2022). Individual innovativeness and leadership self-efficacy among the teacher candidates: the mediating role of self-regulation approach. اسم ناشر یا نشریه؟ ISBN 153529910X, 9781535299107
- Dadoukolaei, M. A., Chizari, M., Bijani, M., & Hicks, T. (2022). Gap analysis of current and desired states of agricultural teachers' professional competency components for working with students with special needs.  
<https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-1713146/v1>. This work is licensed under a CC BY 4.0 License.
- Ebrahimi, A., Taher, M., & Nouhi, S. (2023). The Relationship between Mental Health and Physical Health of Elderly Living in Nursing Homes: The Mediating Role of Feelings of Guilt and Loneliness. *Aging Psychology*, 9(1), 31-19.[10.22126/JAP.2023.8824.1690](https://doi.org/10.22126/JAP.2023.8824.1690)
- Eisner, E.W. (2005). *Reimagining Schools: The Selected Works of Elliot W. Eisner* (1st ed.). Routledge.  
<https://doi.org/10.4324/9780203019078>.
- Faraji, M., Davae, M., & Izadi, M. (2023). Identifying Professional Competencies of Teachers of Students with Intellectual Disabilities in the Special Education System of Iran. *International Journal of Knowledge Processing Studies (KPS)*, 3(4), 143-153.[doi: 10.22034/kps.2023.381473.1092.JR\\_IJKPS-3-4\\_012](https://doi.org/10.22034/kps.2023.381473.1092.JR_IJKPS-3-4_012)
- Foroutan, R., Mohammadi, R., Razeghi, J., & Ramavandi, B. (2019). Performance of algal activated carbon/Fe<sub>3</sub>O<sub>4</sub> magnetic composite for cationic dyes removal from aqueous solutions. *Algal Research*, 40,

- Najafi, M., Qahramani, M., Abolghasemi, M., & Arefi, M. (2018). Designing and Explaining the Model of Professional Competencies of Preschool Centers Managers. *New Approaches in Educational Management*, 9(2), 26-1. <https://doi.org/10.1002/jcp.27425>
- POSHANEH, K., TAYEBI MASOOLEH, S. E. Y. E. D. E. H., KHOSRAVI BABADI, A. A., Rezazadeh, H., & Ramezani, A. (2023). Validation of the Citizenship Education Curriculum Model for Students with Special Needs (Mentally Retarded). *Journal of Exceptional Children*, 23(1), 7-18. <http://dx.doi.org/10.52547/joec.23.1.7>
- Rahimi Pordanjani, Y., Shafiei Sarvestani, M., Jahani, J., & Mohammadi, M. (2020). Uncovering the Competencies of Teachers in Nomadic Tribes: A Phenomenological Study. *Research in Curriculum Planning*, 17(66), 39-61. <https://doi.org/10.30486/jsre.2020.1901137.1655>
- Srinivasan, M., Li, S. T. T., Meyers, F. J., Pratt, D. D., Collins, J. B., Braddock, C & Hilty, D. M. (2011). "Teaching as a competency": competencies for medical educators. *Academic Medicine*, 86(10), 1211-1220. <https://civilica.com/doc/1689179> <https://doi.org/10.1097/acm.0b013e31822c5b9a>
- Stek, K., & Schiele, H. (2021). How to train supply managers—necessary and sufficient purchasing skills leading to success. *Journal of Purchasing and Supply Management*, 27(4), 100700. <https://doi.org/10.1016/j.pursup.2021.100700>
- Timiyatun, E., & Oktavianto, E. (2022). THE 4th INTERNATIONAL NURSING CONFERENCE "LIFE CYCLE APPROACH FOR SUCCESSFUL AGING". isbn:978-602-6988-78-2
- Zaree Zavaraki, E. (2019). Designing and Validating the Blended Learning Model with Emphasis on Digital Technologies for Students with Special Educational Needs. *Psychology of Exceptional Individuals*, 9(34), 51-78. <https://doi.org/10.22054/jpe.2019.43375.2004>